

Bakosi Tamás: Hajléktalanság és szexualitás

Egy vizsgálat eredményei

„A szex az egyik legszemélyesebb vonulata az életünknek. Ha valaki pusztán szeretetből is korlátoz bennünket, ha az ágyban is szabályok közé szorítanak, akkor vége mindennek. Az a lélek halála.” (Laurell Kaye Hamilton)

Bevezetés

Írásom talán napjainkban kevésbé megmunkált kérdéskörrel foglalkozik, vagyis a hajléktalanság és a szexualitás kapcsolatával, hogyanlétével. Az idézet, amelyet választottam, egy amerikai írónőtől származik, elgondolkodtatott annak sokféle olvasatáról. Korlátozás egy párkapcsolatban, korlátozás egy intézményben, korlátozás akár egy segítő kapcsolatban. Számos olyan kérdés és gondolat, mely foglalkoztat(hat) a mindennapi életünk és munkánk során.

A következőkben egy pillanatképet próbálok adni néhány kisebb vizsgálati eredmény segítségével, mely a megkérdezettek témához való viszonyulásáról szól. Ezen sorok között röviden érintem a szexualitás, a hajléktalanság témakörét, illetve ismertetem a saját, kisebb vizsgálati eredményeimet is. Célom nem egy mindent átfogó, összefüggéseket kereső tanulmány megírása volt, sokkal inkább egy helyzetkép, pillanatkép a jelenről, és bízom abban, hogy soraim gondolatébresztők is.

Néhány gondolat a szexualitásról

Az, hogy mennyire is fontos a témával való foglalkozás, talán nem kérdés, hiszen a mai társadalmunkban tapasztalhatjuk, hogy a nemiség, az identitás különböző alakulásai rendszeres velejárói a közgondolkodásnak. Érthető, hiszen már az 1960-as években – de korábban is – felfigyeltek arra, hogy a téma tudományos megközelítése is elsődlegességet élvez (Tallózás, 1969). Ennek is köszönhető talán, hogy például a szociológia is elkezdett foglalkozni a nemiséggel. Ráműtött arra, hogy a felvilágosítás – bár a tudatlansággal és álszent moralizálással szemben kétségtelenül hasznos – önmagában mégsem megoldás: társadalmi kérdésekre csak a társadalmi gyakorlatban, a társadalom szerkezetének és életmódjának megváltoztatásával lehet megoldást találni (Tallózás, 1969). Vagyis kiemelt fontosságú azon segítő, szociális munkások szerepe, akik a változás generálói, akik segítői lehetnek, főként az olyan marginalizált helyzetben élőknek, mint például a hajléktalanok. A szexualitással nem lehet nem foglalkozni, hiszen ahogy Harsányi István egyik írásában említi: elemi erővel érdeklik és foglalkoztatják az embereket a szexuális magatartás formái és erkölcsi értékelése, ami nem csoda, hiszen egy elég elterjedt és megindokolható elmélet szerint az éhség és a szerelem kormányozza a világot (Harsányi 1969: 1769).

Ugyanakkor nem volt ez mindig így, hiszen volt idő, amikor a szexológusokat – akik egyre inkább jelen voltak – üldözték tanaikért és főként azért, mert tabutémával foglalkoztak (Szilágyi 2006: 21). Ezen korszakokhoz képest ma már inkább lehet beszélni és gondolkodni a szexualitásról nyíltabban. Ezt bizonyítja az is, hogy több egyetemen foglalkoznak ma már szexológiával. Alapvetően ez a terület három részre tagolódik, így például a kutatás, oktatás és gyógyítás (Szilágyi 2015). Vagyis nemcsak hogy a közgondolkodás része, hanem számos szakterület elengedhetlen részterülete, ugyanakkor akadhatnak hiányosságok, fejleszteni kívánt területek.

Elgondolkodtató, hogy az iskolarendszerű vagy éppen szociálismunkás-képzésekben mennyire kap szerepet a szexualitás. Tudjuk, hogy a szociális munkás a személyiségével dolgozik, és azt is tudjuk, hogy valamennyi célcsoportnál előkerül a szexualitás kérdésköre. Akár a gyermekvédelemben, akár az idősellátásban vagy éppen a fogyatékos területekben gondolkodunk. A kérdés az, hogy ebben a társadalmi, szocializációs és egyéni környezetben hogyan is kezeljük az esetlegesen felmerülő eseteket, kérdéseket, dilemmákat. A szociális munkás, ahogy azt fentebb is említettem, a személyiségével dolgozik, melynek viszonyulása ehhez a kérdéskörhöz nagyban befolyásolhatja a segítő hozzáállását klienseihez. Ezen téma gyakran a családokban is tabu, ezért is lehet fontos, hogy akár a képzés is nagyobb hangsúlyt fektessen erre.

Hajléktalanság és szexualitás

Ezen téma kapcsán a hazai, de még a nemzetközi irodalomkutatás is lehet(ne) nehézkes, de mégis akad néhány olyan írás, mely segítségünkre lehet a témakör megértésében.

Kérdés lehet, hogy a mai hajléktalanellátó rendszerek mennyire adhatnak választ a szexualitással felmerülő helyzetekre, kérdésekre. Mennyire kell, hogy ez egységes, rendszerszintű válaszokat nyújtson vagy esetenkénti megoldásokat? Ezen kérdések is jelentősek, annak tudatában, hogy ezek a szállók nem egy hosszabb távú, életvitelszerű berendezkedésre jöttek létre.

Brenda Roche szerint a szexualitással és a szexuális identitással kapcsolatos kérdések kulcsszerepet játszhatnak a hajléktalanság kialakulásában (Roche 2005). Ennek a felismerése és az ezzel való foglalkozás szerinte is elengedhetetlen, hiszen számos egyéb tényezőt meghatároz. Vagyis Roche egyértelműen kimondja, hogy igenis foglalkozni kell a klienseink szexualitásának kérdésével. Ezek ugyanakkor olykor a segítő beszélgetések kapcsán kézenfekvő és gyakran felmerülő témák, melyeket maguk a kliensek osztanak meg a szociális munkásokkal.

A hajléktalan emberek között gyakori a gyermekkorban elszenvedett, családon belüli erőszak, ezért is nagyon fontos lenne, hogy legyenek olyan reszocializációs, rehabilitációs programok, amelyek képesek az egyes emberek speciális problémáit figyelembe venni (Kassai 1995: 77–92). Az, hogy ezek az emberek miként és hogyan is élik meg és hordozzák magukban mindezt – akár a szexuális bántalmazást is –, nagyon fontos kérdés, valamint ennek hatalmas jelentősége van a velük végzett szociális munkában is. Ugyanakkor azt is nagyon fontos szem előtt tartanunk, és kiemelve itt a megelőzést és/vagy megfelelő kezelést, segítsé-

hogy mennyire játszhat mindez szerepet a különböző mentális betegségek vagy pszichiátriai kórképek kialakulásában, vagy éppen a szexuális viselkedésben, vagy éppen az adott párkapcsolati életben.

Nem lehet nem említeni a prostitúció jelenségét a hajléktalanság körében sem. A prostituáltak jelentős része a szegénységben élők közül kerül ki, valamint a prostituáltak többsége gyermekkori abúzus áldozata (Bessenyei 2006). Gyakran találkozhatunk kliensekkel a hajléktalan ellátásban is, akik vagy elsődleges pénzszerzési lehetőségként, vagy jövedelem kiegészítésként prostitúcióra kényszerülnek. Ugyanakkor, mivel a szállókon ilyen jellegű tevékenység nem végezhető, gyakran szorulnak az utcára, parkokba, eldugott városrészekbe klienseink, ahol még inkább ki vannak szolgáltatva számos szempontból, így például higiénés és biztonsági szempontból is. Ennek a kérdéskörnek a megoldáskeresése komplex és bonyolult. Érthető módon a hajléktalanellátó szervezetek elsősorban azonban a fizikális szükségleteket igyekeznek kielégíteni, de ezen szükségletek mellett számos egyéb szintén kardinális szükséglet mutatkozik, így például az intimitás vagy éppen a szexualitás megélése is.

Továbbá a másság jelenléte a hajléktalanság körében sem ismeretlen. Tudjuk, hogy a többségi társadalomban is jelentős megkülönböztetés éri a leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer (LMBTQ) embereket. Egy korábbi felmérésben kimutatták, hogy a megkérdezett leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű (LMBT) emberek gyakran szenvedtek a társadalmi kirekesztés különböző megnyilvánulásaitól, a szocializáció legfontosabb társadalmi színterein (Takács, Mocsonaki, P. Tóth 2008: 47). Elgondolkodtató, hogy a hajléktalan emberek életének színterében miként is jelenhetnek meg konfliktusok kliensek, lakók, szolgáltatásokat igénybe vevők között. A 2004-es években nem voltak olyan éjjeli menedékhelyek, melyek lehetőséget adtak volna párok, homoszexuális párok elhelyezésére (Budai 2004: 13). Mára ugyan van lehetőség páros elhelyezésre is azonos nemű párok esetében, de ezek gyakorlata sokféle.

Elmondható, hogy számos olyan komplex, sokoldalú kérdéssel, dilemmával és megoldatlannak tűnő helyzetekkel állnak szemben a szociális munkások és kollégáik, amelyekre a válaszok vagy megoldási lehetőségek nem egyszerűek.

Egy vizsgálat tapasztalatai

A vizsgálatról röviden

A vizsgálat 2016 nyarán kezdődött, melynek célja egy pillanatkép rögzítése egy adott, megkérdezett kör témához való viszonyulásáról, valamint empirikus tapasztalás megszerzése a témakör kapcsán. A vizsgálatot önként végeztem a Budapesti Szociális Központ és Intézményei szakmai igazgatásának engedélyével és felügyeletével.

A vizsgálat két részből tevődött össze. Egyrészt fókuszcsoportos interjú készült hat fő szociális munkás és mentálhigiénés munkatárs közreműködésével, mely alapot és empiriát adott a későbbi kliensekkel végzett interjúk elkészítéséhez is. A fókuszcsoportos interjút követően nyolc klienssel sikerült interjút készíteni.

A vizsgálat későbbi feldolgozása miatt diktafon segítségével volt szükség. Az interjúk természetesen teljes anonimitásban készültek és valamennyi etikai előírásnak megfeleltek.

A felmérés kis létszámban történt és nem reprezentatív. Az interjúk irányított, fókuszált interjúk formájában valósultak meg. 2016 nyarán a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményeinek néhány kollégájával készítettem fókuszcsoporthoz interjúkat, ahol számos téma felmerült, melyeket most említeni fogok.

A szexualitás mint téma a segítő kapcsolatban

A beszélgetés során felmerült, hogy mit is jelent az intimitás, szexualitás fogalma és vajon mit jelenthet ez az ügyfeleinknek. Néhány fényképet, egy zugot, amit a sajátjuknak érezhetnek, érintést és/vagy magát a szexuális aktust. Gyakran már intimitás számukra az együtt mosás, az együtt főzés, melyet megélhetnek társukkal vagy a közösséggel. Az ügyfelek gyakran kifejezik, hogy nem vágnak másra, csak egy kis magányra, csendre, egyedüllétre.

A résztvevők szerint gyakran nem is kerül elő ez a témakör a segítő kapcsolatokban. Egyesek szerint ez gond, és mindenképpen kellene, hogy téma legyen, hiszen számos probléma, konfliktus ezen ki nem mondott nehézségekből, meg nem beszélt helyzetekből adódhat, ugyanakkor mások szerint csak akkor kell hogy téma legyen, ha az nehézséget okoz, és az ügyfél felismeri ezt. Előfordul, hogy az ügyfél teljes közvetlenségével, nyitottságával nem tud mit kezdeni a szakember. Egyesek szerint azzal kell dolgoznunk, amit ő hoz, de ha marginális az ebből fakadó nehézség, akkor a segítőnek is jeleznie kell az ügyfélnek a problematikus helyzetet. Kiemelték, hogy a 25 év alattiakkal kapcsolatban fókuszálva kellene erről beszélni, akár csoportokat tartani, mert gyakran felvilágosulatlanok ebben a témában. Többen érkeznek állami nevelésből, aminek az egyik következménye is lehet a felvilágosulatlan lét. De valamennyi korosztályból a nőknek a várandósságról való ismereteik igen hiányosak. Gyakran az is kérdés, hogy hogyan is lesz a gyermek fogantatása, mit is jelent a szex kifejezés. A nemi betegségekről való ismeretekre és az ezzel kapcsolatos felelősségre ez legalább ennyire jellemző.

A páros szállóval kapcsolatosan felmerült dilemmák

Elsőként a páros szállókon lévő dilemmák kerültek elő. A páros szállókon az intimitás inkább megoldott, mint a nem páros szállókon. Itt talán akkor észlelhető ezzel kapcsolatos jelenség, ha az intimitással gond van. A páros szállókon gyakori, hogy az ágyak néhány szobában el vannak különítve egymástól, ami sok mindent elárulhat a segítőnek. (Kényszer? Intimitási, szexuális apátia? Elhidegült kapcsolat? Gazdasági érdek?) Gyakran észlelhető, hogy az összeköltöző párok az elhelyezésük után kezdik csak megtapasztalni, hogy milyen is együtt.

A fapadokkal és melegedőkkel kapcsolatosan felmerült dilemmák

Olyan eseteket méltatlannak és embertelennek tartanak a kollégák, mint például a páros elhelyezés során speciális fapadokon meglévő páros férőhelyes szobaelrendezés, vagy a paravánnal eltakart ágyak. Gyakran előfordul úgynevezett „rajtakapás”, amikor is a melegedők, fapadok zuhanyzóiban próbálják megélni az ügyfelek a szexuális vágyaikat. A résztvevők szerint gyakran van, hogy ez kitiltással és szankciókkal jár. Itt lehet talán a

leggyakoribb az ebből adódó konfliktus, valamint a bántalmazás is. Tapasztalják, hogy gyakran méltatlan helyzeteket, helyszíneket is „bevállalnak” az ügyfelek, hiszen szükségét érzik a szexualitás megélésének.

A nem páros szállókkal kapcsolatosan felmerült dilemmák

Felmerült az is, hogy ha valaki egyágyas elhelyezést követően talál párra, mennyire nehéz a páros szállóra való összeköltözésük. Gyakran előfordul a nem páros elhelyezést nyújtó intézményeknél, hogy a hajléktalanságban élő ügyfelek akár néhány órára kiadó, piaci alapon működő szobát fizetnek azért, hogy együttlétüket megoldhassák.

Bevett gyakorlat egyes intézményekben, hogy az egyébként vendégszoba névre hallgató szobát a szociális munkás felajánlja a pároknak, az intim együttlét érdekében. Gyakran a kockázatot nem mérlegelve létesítenek szexuális kapcsolatot az ügyfelek a résztvevők szerint. Kérdés persze, hogy ezek után miként alakulnak az identitások (pl. férfiasodott nők és nőiesedett férfiak).

Kérdés ugyanakkor a nagy létszámú szobák léte is. A szociális munkás gyakran dilemmába kerül, amikor tudja, hogy egy pár egyik tagja prostituált, de párja elől eltitkolja.

Megoldási javaslatok

Gyakran a szexualitással kapcsolatos problémákat a szociális munkások egyedül és/vagy a teameken, esetmegbeszélő csoportokon próbálják megoldani. Többen az intézményesített hajléktalanellátásban kötelezővé tennék a szállókon, telephelyeken az intim szoba meglétét. Felmerült, hogy egy az egyben meg kellene szüntetni a további nagy létszámú „mamutszállók” üzemeltetését, és ezeket több, kisebb intézményre kellene váltani. Talán az önálló lakásba juttatás és tartás ezt a problémát is megoldaná, ahogyan például azt is, hogy a segítő terepmunkában az ügyfél otthonába léphetne (bizalom, partnerség stb.). Ha mégis, ez elérhetetlen vagy rendkívül nehézkes ma Magyarországon, akkor páros elhelyezést biztosító szállók is lehetnének még, mert ebből nagyon kevés van. Ugyanakkor talán a rendszerből való kikerülés is gyorsabb párban, mint egyedül. Felmerült, hogy ebben a témában a szociális munkásokat kellene képezni, fejleszteni, erősíteni, mert elég hiányos a tudásuk és/vagy gyakran nincs olyan önismeretük (segítői önismeretük sem), hogy erről nyíltan, ítékezés mentesen tudjanak beszélni. Kiderült, hogy a jelenlévők – akik különböző iskolákban, de azonos szakon végeztek, nem kaptak megfelelő ismereteket a szexualitás terén. Fontos, hogy a telephelyeken történjen a lakókkal közösen beszélgetés erről és/vagy általános közösségépítés is segíthet.

A fapadokon konkrét páros szobákat hoznának létre, és nem több párt egy helyen „laktatnának”. Összességében elmondható, hogy a téma kapcsán a fókuszcsoporthoz interjú is rávilágított megannyi dilemmára, mely a kollégákat foglalkoztatja, és melyre nincsenek rendszerszintű válaszok.

Kliensekkel készített beszélgetések

A vizsgálat során irányított interjút készítettem nyolc hajléktalan emberrel, akik valamilyen szintű ellátást vesznek igénybe. Volt köztük nappali melegedőbe bejáró, éjjeli menedékhelyen éjszakázó és átmeneti szállón lakó kliens is. Sajnos utcán élőkkel nem készítettem interjút. Tapasztaltam a beszélgetések során a zártságot és az idővel oldódó viszonyulást. Nem megszokottként, furcsának jellemezték a kliensek azt, hogy erről beszélget velük valaki. Volt, aki nagyon nyíltan beszélt erről, és volt, aki inkább kevésbé könnyedén.

Táblázat: Nem, kor és szolgáltatás igénybevétele szerint az interjúalanyok

Nem/kor	Szolgáltatás
férfi / 42 éves	átmeneti szállás
nő / 62 éves	éjjeli menedékhely
férfi / 50 éves	átmeneti szállás
férfi / 43 éves	nappali melegedő
férfi / 24 éves	átmeneti szállás
nő / 53 éves	átmeneti szállás
nő / 38 éves	éjjeli menedékhely
nő / 44 éves	éjjeli menedékhely

A beszélgetésekből néhány idézetet emelek ki:

„Nézze, nekem a szex itt nem megy, ahhoz itt k...a sokan vannak... semmit nem lehet csinálni itt, ami személyes, mindenki hall mindent és mindenki lát is, sokan vagyunk itt az a helyzet.” (42 éves férfi, átmeneti szállón él)

Az interjúalany – ahogy az az idézetből is látszik – egyértelműen elmeséli, hogy nem igazán van lehetősége egy intim környezetben élni, amely megnehezíti számos ponton a mindennapjait. Akkor, amikor megkérdeztem, hogy de mégis hogyan tud egy kicsit elvonulni és önmagában lenni, akkor így felelt:

„Hát elmegyek erre-arra, parkokban, erdőkben vagy eldugott zugokban vagyok, ott legalább nem zavar senki, persze télen ezt nem tudom egész nap megcsinálni, megfagynék...” (42 éves férfi, átmeneti szállón él)

Nehéz helyzetben lehetnek az idős klienseink is, akik kiszolgáltatottsága egyre inkább fokozódik. Az idősödés egyik velejárója lehet az intimitás átformálódása vagy a szexualitás nehezkesebb megélése, ami akár érthető háttérbe szorulhat.

„Jólesne, bár az én koromban csak az tetszene, ha megfognák a kezemet, megölelne valaki, de itt ki... nem tudom, mások hogy csinálnak bármit is, de ezen még nem is gondolkodtam, nekem már másra lenne szükségem.” (62 éves nő, éjjeli menedékhelyen éjszakázik)

Ahogy azt fentebb is említettem, ma már lehetőség nyílik – a budapesti hajléktalanellátásban mindenképp – páros elhelyezésre, de ez nagyon korlátozott számban van csak jelen. Egy pár egyik tagjával készítettem beszélgetést, aki kicsit könnyebbnek érezte helyzetét, de ugyanakkor a beszélgetés során kevésbé volt nyitott.

„Nekünk kicsit könnyebb, ketten vagyunk egy szobában, bár előtte is megoldottuk... amit meg kell oldani, azt meg lehet és meg is kell.” (50 éves férfi, páros elhelyezésben él)

Egészen sajátos környezet tud lenni egy nappali melegedő, ahol ez a téma szintén érdekesség lehet, hiszen nem bentlakásos szolgáltatásról van szó. Egy kliens, aki egyébként nem tud hosszú hajléktalan karriert a háta mögött, egészen apátiával fogadta kérdéseimet. Őt egészen más foglalkoztatta.

„Nem tudom, amióta így élek, a vágy is alig él bennem... több gondom is van ennél... itt a zuhany alatt, ahol sokan vannak bent és egyáltalán, eszembe sem jut.” (44 éves férfi, nappali melegedőbe jár)

Amikor kérdeztem, hogy mégis mi az, ami foglalkoztatja, akkor ezt felelte:

„A munkahelykeresés és mielőbb visszakerülni a régi életembe, na akkor majd van ilyenekről kedvem gondolkodni, de most nem nagyon... nem mondom, hogy nem fontos, de mégsem annyira...” (42 éves férfi, nappali melegedőbe jár)

Ahogy az a fókuszcsoporthoz is előjött, a 25–30 év alattiak kérdésköre is fontos ezen téma kapcsán. Egy 24 éves, átmeneti szállón lakó klienssel is sikerült beszélgetést folytatnom, aki őszintén elmondta, hogy hogyan is oldja meg szükségleteit.

„Megoldok sutyiba mindent, azért vannak itt kis zugok vagy sötét is néha... nem mondom, hogy jó lenne egy állandó partner, de itt elég nehéz találni, amúgy meg sokat is melózok.” Aztán kicsivel később így folytatja: „Arra mindig találni csajt...” (24 éves férfi, átmeneti szállón él)

Az intimitás és szexualitás megélése gyakran kötődik párokhoz, párkapcsolati léthez, ami, ha nincs, akkor kérdéses az ehhez való viszonyulás is és/vagy az ebből fakadó saját dilemmák is. Egy átmeneti szállón élő hölgy a következőképpen nyilatkozik erről:

„Áááá, nekem ez nem téma, régóta nincs senkim... nem gondolkodom ilyesmin, inkább a magány, ami nekem van, de néha jó is ez így...” (53 éves nő, átmeneti szállón él)

Az interjúk során sikerült egy éjjeli menedékhelyen lévő hölgyet és párját meginterjúvolni, akik lesbikus párkapcsolatban élnek.

„...mi itt vagyunk egymásnak, nem nagyon tudják, hogy együtt vagyunk, de nem is kell az itt alvóknak, nem tartozik rájuk... páros szállóra jelentkeztünk, szerencsére itt van arra is lehetőség...” (38 éves nő, átmeneti szállón él)

A férfiakkal való viszonyukról is meséltek, illetve arról is, hogy korábban nem a saját nemükhöz vonzódtak.

„Mindkettőnket bántott már férfi, mi ebből nem kérünk, de nem ám... vannak gyerekeim is nevelésbe, de a r.h.d.k miatt vették el, vert mindannyiunkat...” (44 éves nő, átmeneti szállón él)

Arról is kérdeztem az interjúalanyokat, hogy a szociális munkásokkal szoktak-e beszélgetni az intimitásról, szexualitásról.

„Igen, előfordult, tudja, hogy elég gyakran váltok partnert, vagyis inkább váltogattam, és próbált felvilágosítani egy-két dolgról...” (24 éves férfi, átmeneti szállón él)

„Elkerülhetetlen a másságom miatt, de szívesen is beszélgetek erről, már amikor kell... érzem, hogy elfogad.” (44 éves nő, átmeneti szállón él)

„Ha a párommal gond van e téren vagy ilyesmi, akkor talán megkérném. Végül is már majdnem mindent tud rólunk...” (50 éves férfi, páros elhelyezésben él)

Talán a másság, páros elhelyezésben kevésbé elkerülhető téma, hiszen teljesen egyértelmű. Így a téma előkerülése talán kézenfekvőbb lehet. Ugyanakkor van, akivel e bizalmi kapcsolat nem könnyen kialakítható és nem is feltétlen szükséges.

„Nem, nem szoktunk ilyesmiről, ezekre szerintem nincs idejük, na meg lehet, hogy nem is mondanám el, végül is nem sok köze van hozzá.” (42 éves férfi, nappali melegedőbe jár)

„Na erről biztosan nem, de nem is nagyon tudok ezekről mit... szerintem ő nem ezért van itt...” (53 éves nő, átmeneti szállón él)

Zárógondolatok

A téma aktualitását a vizsgálat elvégzése után is érzem. Számomra kiderült, hogy az ellátások során számos esetben fordulhat elő a témával való foglalkozás igénye vagy annak a felismerése lehet jelen, hogy a téma valódi tabu. (Pl. bántalmazás, szexuális abúzus, megélhetési lehetőség, fiatalkori kérdések, alapvető szexuális igény stb.)

Azt, hogy mennyire kell, hogy téma legyen a szexualitás és/vagy intimitás a szociális segítő kapcsolatban, egyértelműen esete válogatja. Ugyanakkor ennek felszínre kerülésében vagy annak elérési módjában érdemes lehet elgondolkodni. Például a bizalmi kapcsolat kialakulása után gyakran előkerül a párkapcsolati téma is, ami máris egy lehetőség a témában való elmélyülésre.

Ugyanakkor az is jelentős problémakör, hogy a szociális munkások vajon mennyire vannak felkészülve ezen témával foglalkozni és/vagy mennyire tartják magukat ebben kompetensnek. A képzésük során talán ezzel a témával való foglalkozás elenyésző. Ilyen jellegű tematikus képzés (vagyis nem csak önismereti), tréning elérhetőbb módon nem került a látókörömbé, pedig hiánypótló lenne, lehetne.

Hogy mennyire is kell erre rendszerszinten válaszolni, az számomra kérdés marad, ugyanakkor mindenképp elgondolkodtató az intim szobák létesítése és azok funkcionálása vagy a páros elhelyezések kérdése megfontolandó. Talán egy megoldás lehet a páros férőhelyek növelése és/vagy valamennyi szállón intim szoba kijelölése, mely kapcsán felmerülő dilemmákat, problémákat aztán átgondolva orvosolni kell. Továbbá, ha a hajléktalanellátás számára több külső férőhely (pl. kiléptetőlakás) lenne elérhető, máris megoldódna ebben a témakörben is néhány probléma (pl. sokágyas elhelyezés, intim tér hiánya stb.).

Az, hogy a nehéz anyagi körülmények között élő otthontalanok pénzt adjanak ki szobabérlésekre, számomra azt üzeni, hogy olyan költségekbe bocsátkozzanak – mert ugye Budapesten egy szobabérlés akár órákra is jelentős kiadás –, amiket esetleg a rendszer lehetőségek biztosításával meg tudna akadályozni. Persze ettől a nincstelenség kérdésköre nem oldódna meg.

Lehetséges fejlesztési irányok:

- A szociálismunkás-képzésekben nagyobb hangsúlyt kapjon a szexualitás és intimitás.
- A továbbképzési rendszerben, lehetőleg a legmegfelelőbb oktatási módon (pl. személyiségfejlesztő foglalkozás, műhelymunka stb.) jelenjen meg a szexualitás és intimitás és a szociális munka kapcsolata.
- A szakmai stábok – nem csak a hajléktalanellátó intézményekben – fektessenek nagyobb hangsúlyt az e témában felmerülő problémákra.
- Az ellátók próbáljanak meg biztosítani valamennyi intézményükben intim szobát és/vagy megfelelő intimitás, szexualitás megéléséhez megfelelő teret.
- A hajléktalan ellátásra jellemző nagy létszámú intézményeket váltsák ki kisebb létszámú intézmények, illetve lehetőség szerint kiléptető lakások.

Őszintén bízom abban, hogy vizsgálatom egy szeletével sikerült felkelteni az olvasók figyelmét egy olyan témára, amivel még dolgozunk van.

Felhasznált irodalom

BESSENYEI GY. (2006): Prostitúció és hajléktalanság. *Muszter*, 2006/4. sz.

BUDAI E. (2004): Női homoszexualitás a hajléktalanellátásban. *Háló*, X. évf. 8–9. sz. 10–13.

HARSÁNYI I. (1969): A szexualitás jelentősége. *Korunk*, 28. évf. 12. sz.

KASSAI M. (1995): A gyermekkorban elszenvedett, családon belüli erőszak szerepe az életút későbbi alakulásában. *Esély*, VI. évf. 4. sz. 77–91.

SZILÁGYI V. (2006): Szexuálpszichológia. Medicina, Budapest.

SZILÁGYI V. (2015): A nemiségtudományok múltjáról, jelenéről és jövőjéről. *SOCIO.hu*, 2015/1, 226–231., http://socio.hu/uploads/files/2015_1/szilagyi.pdf.

Tallózás (1969): A szexualitás fejlődéstana? *Korunk*, 28. évf. 12. sz., http://epa.oszk.hu/00400/00458/00391/pdf/Korunk_EPA00458_1969_12_1887-1893.pdf.

TAKÁCS J., P. TÓTH T., MOCSONAKI L. (2008): A leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) emberek társadalmi kirekesztettsége Magyarországon. *Esély*, 2008/3.

ROTH E. (1969): Nemiség és szociológia (A Kinsey-Report margójára). *Korunk*, 28. évf. 12. sz. 1795–1799.

ROCHE, B. (2005): Sexuality and homelessness. Crisis Paper, <http://www.opendoors.net.au/wp-content/uploads/2009/10/sexuality-homelessness-crisis-paper.pdf> (letöltés ideje: 2017. 08. 26.).